

DOI: 10.55643/ser.3.53.2024.565

Олександр Длугопольський
д.е.н., професор кафедри економіки
та економічної теорії,
Західноукраїнський національний
університет, Тернопіль, Україна;
e-mail: dlugopolsky77@gmail.com
ORCID: [0000-0002-2040-8762](https://orcid.org/0000-0002-2040-8762)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ: АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ІНДИКАТОРІВ

АНОТАЦІЯ

У роботі досліджені сучасні підходи до оцінювання корупційних ризиків за трьома блоками: агреговані індекси, експертні оцінки та огляди думки громадськості й представників бізнесу. Проведений аналіз кожного індикатора в контексті його переваг і недоліків, джерел зібраної інформації відображений і систематизований у табличній формі. Зазначено, що не за всіма індикаторами можна проводити міжкраїнні зіставлення з огляду на невелику вибірку за окремими з них, опосередковане відношення тих чи інших показників саме до корупційних ризиків, суб'єктивність опитувань або недосконалу методологію їх побудови, яка лише поступово покращується. У роботі використані методи компаративного аналізу та візуалізації за допомогою VOSviewer, що дозволило кластеризувати тематику корупції, продемонструвати в наочній формі ключових дослідників цього явища за прізвищами та країнами походження. Обґрунтовані переваги гнучкості, яку надає сьгодні вченим широка палітра існуючих індикаторів для поглиблення та комбінування їх у напрямі конкретного дослідження, а також розробки власних індексів і методів оцінки корупційних ризиків у глобальному масштабі. На перспективу спрогнозована розробка універсального індикатора оцінки корупційних ризиків.

Ключові слова: корупція, корупційний ризик, антикорупційна політика, хабарництво, аналіз, оцінка, індикатор

JEL Класифікація: B4, H00, H7

ВСТУП

Корупція та корупційна поведінка економічних агентів на різних рівнях управління є досить популярною темою для обговорень і досліджень у сучасних наукових колах. Більшість наукових розвідок однозначно сходиться на думці, що корупція є типовою ознакою будь-якої економічної системи й проблема полягає лише в тому, яким чином полісімейкери намагаються мінімізувати її шкідливі для суспільства прояви та масштаби.

Корупція є одним із аспектів відносин між громадянами та чиновниками в аспекті бюрократичних стосунків та «бюрократичних сутічок» [1]. Її досить по-різному сприймають у суспільствах, адже нерідко в авторитарних економіках корупція «згладжує гострі кути й допомагає громадянам оминати громіздку державну бюрократію» [2]. Тому й проведення антикорупційної політики в різних суспільствах має абсолютно унікальні механізми, глибину та швидкість запровадження, адже спирається на усталені практики взаємодії громадян і держави, притаманні тим чи іншим економічним системам. Найбільш проблемним аспектом наукового вивчення корупції є методи її вимірювання в глобальних масштабах, оскільки всі вони переважно спираються на розрізнені масиви якісних і кількісних даних, часто неспівмірних між собою.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Для аналізу наукової літератури щодо корупційної поведінки економічних агентів використано інструментарій VOSviewer на основі бази Scopus, у якій було досліджено 3176 публікацій щодо корупції за період 1996-2024 рр., у результаті чого

Received: 03/08/2024

Accepted: 20/09/2024

Published: 30/09/2024

© Copyright
2024 by the author(s)

This is an Open Access article
distributed under the terms of the
[Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

було отримано 8 кластерів категорій і 436 зв'язків між ними, що фокусуються на моделюванні, злочинності, праві, інститутах, нерівності тощо (Рис. 1).

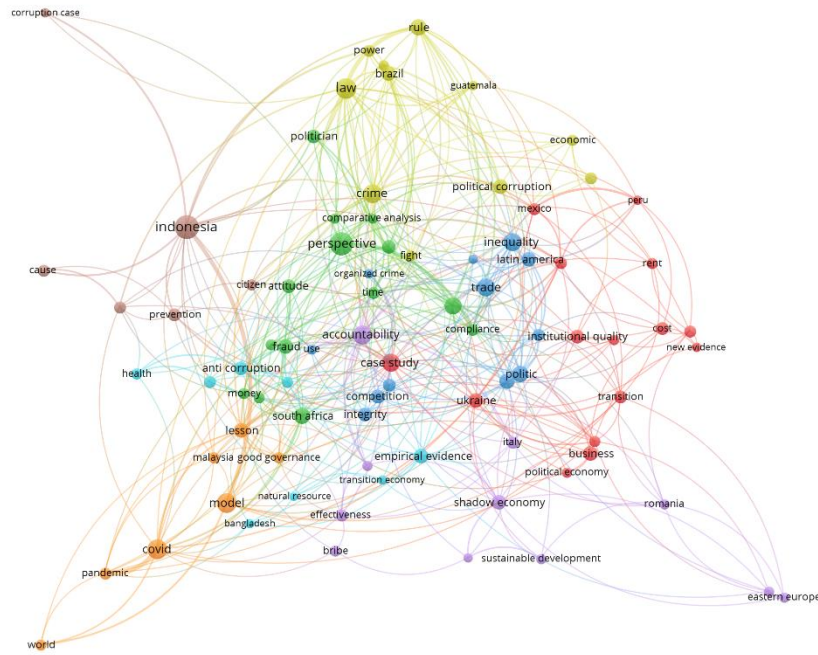

Рис.1. Кластеризація досліджень корупції за категоріями на ключове слово «корупція» в базі Scopus.

Як видно з Рис. 2, увага до феномена корупції в світі щороку зростає, що особливо яскраво проявляється після 2013-2014 рр. Якщо аналізувати територіальний аспект публікацій, то слід відзначити, що переважна більшість публікацій щодо корупції афілійована з Великою Британією, США та Німеччиною (Рис. 3).

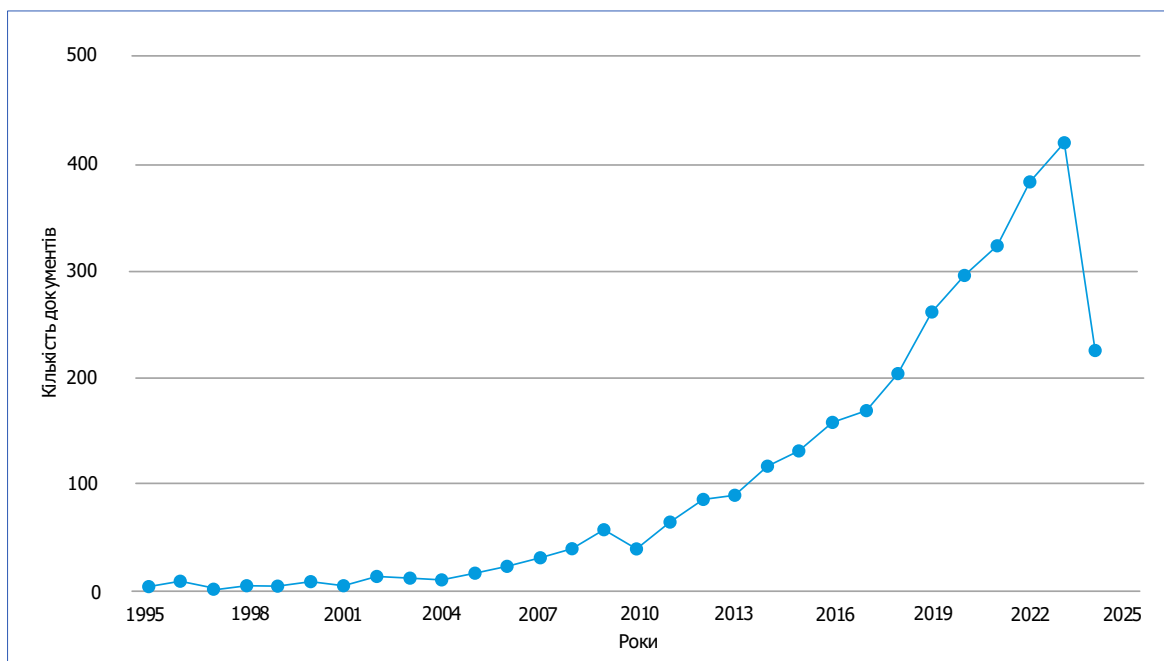

Рис. 2. Динаміка публікацій у базі Scopus за ключовим словом «корупція».

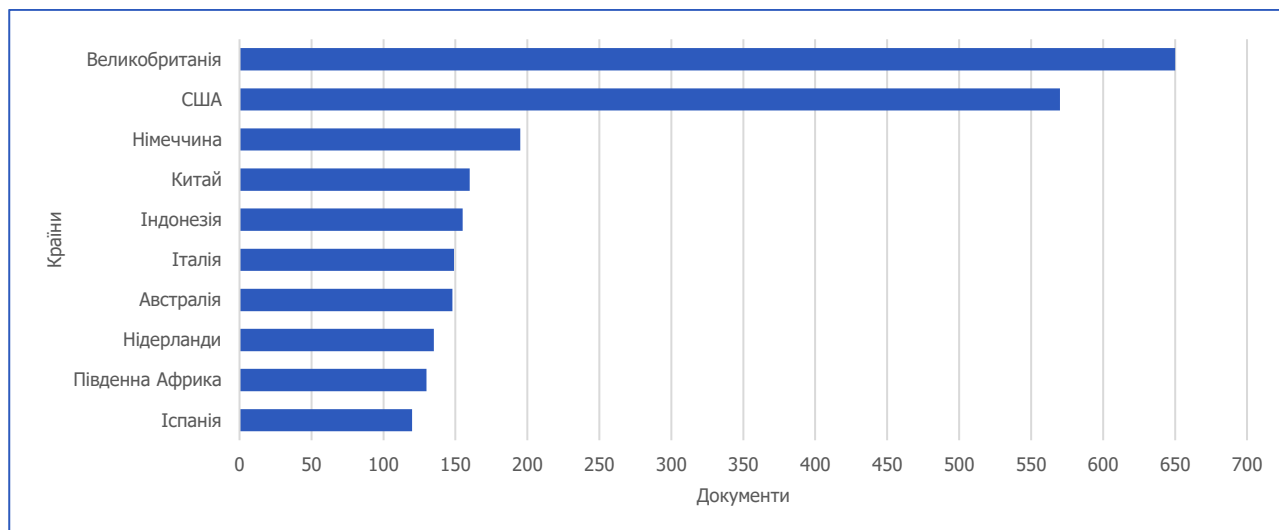

Рис. 3. Публікація документів у базі Scopus за ключовим словом «корупція» за країнами світу.

Аналіз авторів публікацій-досліджень корупції (Рис. 4) вказує на те, що найбільш популярними дослідниками цього феномена в світі є R. Gillanders, N. Charron, R. Goel, P. Agwu та M. Belitski.

У своїх працях R. Gillanders [3; 4] зосереджує увагу на руйнівному впливі корупції на сталий економічний розвиток у довгостроковій перспективі, якість інфраструктури, інклюзивне зростання тощо. Особливо проблемною є корупція в країнах, що розвиваються, з огляду на бідність, інфляцію, безробіття та інші виклики ХХІ століття. У країнах третього світу, наприклад, необхідність платити хабар для отримання різноманітних документів, дозволів, уникнення проблем із поліцією чи отримання доступу до якісної освіти, медичної допомоги, соціальних послуг є звичним явищем, що просто незнайоме громадянам країн першого світу [5; 6].

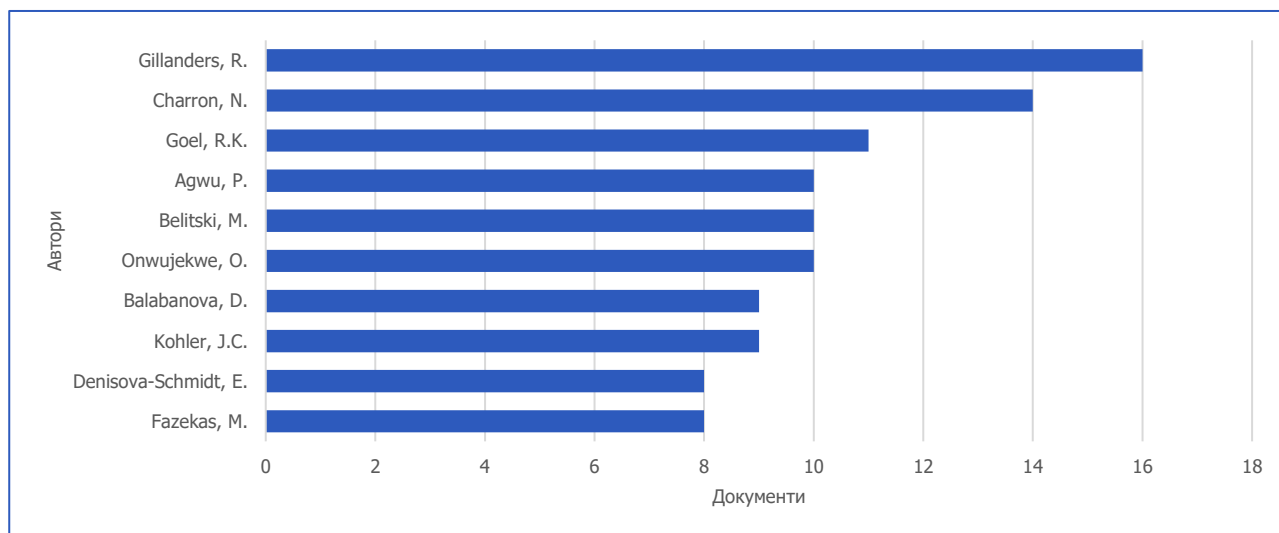

Рис. 4. Публікація документів у базі Scopus за ключовим словом «корупція» за авторами.

N. Charron у своїх дослідженнях [7; 8; 9] наголошує, що сприйняття корупції зовнішніми експертами часто не відображає реальної ситуації, оскільки воно надто перебільшене або спирається на оцінку виключно зовнішніх факторів (наприклад, соціальні та економічні показники). Зовнішні оцінки корупції мало відповідають корупційному досвідові та поглядам реальних громадян конкретної країни, що актуалізує потребу вироблення узгоджених метрик оцінки корупції в світі.

R. Goel та M. Nelson приділяють увагу корупції в контексті розміру держави [10], що дозволяє зробити висновок про те, що масштаб публічних витрат справляє сильний позитивний вплив на схильність державних службовців до корупційних зловживань (підтвердження Becker's «crime and punishment» model). Також учені наголошують на важливості історичних і географічних чинників впливу на корупцію в світі [11; 12].

У своїх працях Р. Agwu та О. Onwujiokwe [13; 14; 15] розглядають особливості поширення корупції в медичних закладах країн третього світу, відзначаючи прогули медичних працівників як основну форму корупції в системі охорони здоров'я. Додатковими видами корупції вчені назвали корупцію, пов'язану з публічними закупівлями ліків; корупцію, пов'язану з фінансуванням системи охорони здоров'я; корупцію, пов'язану з працевлаштуванням у медичних закладах. Загалом, закупівля фармацевтичної продукції становить значну частину державних витрат на охорону здоров'я. Проте значні фінансові ресурси, акумульовані в галузі, та широке коло зацікавлених сторін, залучених до процесу закупівель, роблять його вразливим до корупції. Корупція в публічному секторі нерідко призводить до збільшення витрат без відповідного покращення показників системи охорони здоров'я. В Африці, наприклад, спостерігається значний брак розуміння корупційних об'єктів, характерних для закупівлі ліків. У статті [16] узагальнено існуючі докази з цієї проблематики. Поширена корупційна поведінка включає маніпулювання процесом торгів для отримання контрактів на постачання, закупівлю непотрібних ліків та обладнання, участь у відкатах для розширення системи фармацевтичних замовлень, а також крадіжку ліків. Така практика часто призводить до вичерпання запасів, поширення неякісних ліків із подальшою загрозою для життя пацієнтів, зниження ефективності лікування, втрати можливостей для участі в торгах конкурентних компаній і марнотратства коштами платників податків.

Автори в [17] окреслюють п'ять причин, чому співтовариство, що займається політикою охорони здоров'я, вагається щодо боротьби з корупцією в галузі. Ці причини включають, по-перше, труднощі чіткого розуміння корупції в системі охорони здоров'я, по-друге, усвідомлення того, що окремі корупційні механізми можуть слугувати основою для підтримки непрацездатних систем; по-третьє, значні перешкоди, пов'язані з дослідженням корупції; по-четверте, занепокоєння тим, що акцент на корупції може сприяти перекладанню провини за це на «жертв корупції», відвертаючи увагу від більш системних проблем економічного розвитку; по-п'яте, недостатні докази щодо ефективності окремих стратегій боротьби з корупцією.

М. Belitski зі співавторами [18; 19] аналізує вплив податкової політики та корупції на підприємницьку активність у різних країнах світу. У царині міжнародного бізнесу корупція посилює тягар регулювання, що проявляється в додаткових фінансових витратах, однак сам собою корпоративний податок не є стримуючим фактором для підприємницької активності за умови низького рівня корупції [20].

Українські дослідники корупції [21; 22; 23] найчастіше пов'язують її зі сферою публічних закупівель та політичними об'єктами. За умов повномасштабної війни в Україні все частіше розслідування стосовно корупції [24] проводять у оборонному комплексі. Оскільки війна в Україні триває, український уряд та його міжнародні партнери вже розробляють стратегію майбутньої реконструкції країни [25]. Спільним пріоритетом для всіх зацікавлених сторін є недопущення корупції, оскільки під загрозу ставляться всі програми відновлення країни, які за різними оцінками коштують від 500 мільярдів доларів до понад трильйона доларів [26]. І міжнародне експертне середовище, і українське громадянське суспільство стурбовані тим, що рівень корупції може зрости, оскільки міжнародна підтримка рано чи пізно переходить від військової допомоги до відновлення пошкодженої інфраструктури. У світлі очікуваних високих витрат і термінової потреби в проєктах реконструкції донори та партнери стикаються з типовою постконфліктною дилемою збалансування терміновості надання допомоги з необхідністю проведення ретельних процедур нагляду та антикорупційних заходів [27]. Так чи інакше в публічних колах виникають дискусії щодо окреслення ключових пропозицій, спрямованих на запобігання корупції в проєктах із відновлення України на перспективу.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Основною метою дослідження є порівняльний аналіз різних методів оцінки корупційних ризиків, які дозволяють виміряти корупцію. Відповідно до мети поставлені такі завдання:

- проаналізувати агреговані індекси корупції з погляду переваг і недоліків;
- проаналізувати експертні оцінки з погляду переваг і недоліків;
- проаналізувати огляди думки громадськості та представників бізнесу з погляду переваг і недоліків.

МЕТОДИ

Для візуалізації результатів дослідження використаний інструментарій VOSviewer. Для представлення різних методик оцінки корупційних ризиків у табличній формі використаний метод компаративного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Загалом у світі існує чимало рейтингів, що оцінюють корупційну поведінку на різних щаблях управління і в різних її проявах. Усі їх можна згрупувати в три блоки [28]:

1. Агреговані індекси.
2. Експертні оцінки.
3. Огляди думки громадськості та представників бізнес-середовища.

До агрегованих індексів заведено відносити показники, що базуються на офіційних джерелах інформації і згруповані в субіндекси, які за різними ваговими коефіцієнтами формують той чи інший глобальний індекс. Аналіз ключових агрегованих інструментів оцінки корупції з виокремленням їхніх сильних і слабких сторін наведений у Табл. 1. Проте не всі їх можна застосувати для аналізу окремих економічних систем в аспекті корупційних ризиків, оскільки деякі з них охоплюють лише вузьку групу країн (наприклад, Ibrahim Index of African Governance чи OECD Public Integrity Indicators), а деякі – розроблені для розрахунку окремих складових, які лише опосередковано пов'язані з корупцією (наприклад, Berggruen Governance Index чи EIU Democracy Index) або мають епізодичне оновлення даних і не є репрезентативними в глобальному масштабі (наприклад, Bribe Payers Index).

Таблиця 1. Агреговані індекси оцінки корупційних ризиків. (Джерело: складено на основі [28] та офіційних сайтів відповідних індексів)

№	Назва індексу	Джерела даних	Сильні сторони	Слабкі сторони
1.	Basel Anti Money Laundering (AML) Index	Financial Action Task Force (FATF) Mutual Evaluation Reports, Tax Justice Network Financial Secrecy Index, Global Organized Crime Index, CPI, World Bank Extent of Corporate Transparency Index, International Budget Partnership's Open Budget Survey	Індекс оцінює країни за ступенем вразливості до проблеми відмивання грошей / фінансування тероризму разом із їхньою стійкістю протидіяти злочинності; щороку вибірка країн зростає (зі 147 у 2012 р. до 155 у 2023 р.); щорічне оновлення даних	Збирання даних індексу AML завершується в середині року, тому не показує зміни, що відбулися, за весь календарний рік; не всі оцінки базуються на тотожних критеріях
2.	Berggruen Governance Index (BGI)	IMF, Varieties of Democracy (V-Dem) Database, World Bank	Індекс вивчає взаємодію між основними вимірами якості управління в країні поза традиційними метриками: надання суспільних благ; демократична підзвітність; спроможність держави	Починаючи з 2020 р., дані індексу не є репрезентативними з огляду на пандемію COVID-19 та її вплив на світовий фінансовий ринок; оновлення даних – що два роки
3.	Corruption Perceptions Index (CPI)	African Development Bank, Bertelsmann Foundation, Economist Intelligence Unit, Freedom House, Global Insight, International Institute for Management Development, Political and Economic Risk Consultancy, The PRS Group, Inc., World Bank, World Economic Forum, World Justice Project	Індекс має глобальне охоплення; більший рівень деталізації даних, оскільки шкала побудована від 0 до 100; збалансована структура індексу та широка вибірка країн (180 у 2023 р.); щорічне оновлення даних	Індекс не вимірює фактичного рівня корупції, а лише оцінює її сприйняття; індекс не деталізує сприйняття корупції за секторами, а лише оцінює її сприйняття в публічному секторі; індекс не придатний для оцінки антикорупційних реформ у короткостроковій перспективі
4.	Financial Secrecy Index (FSI)	OECD, Global Forum, FATF, IMF reports, IBFD, PwC, Lowtax.net	FSI намагається виміряти роль юрисдикції в сприянні створенню лазівок для фінансових зловживань, дає уявлення про вплив і відповідальність кожної юрисдикції за шкоду, викликану секретністю; індекс базується на експертних оцінках та академічних дослідженнях	Складність побудови й тлумачення значень індексу; оновлення даних – що два роки
5.	Fragile States Index	UN, World Bank, World Health Organization	Ранжування країн за остаточним показником та розділення кожного окремого індикатора на підіндикатори для зручного порівняння; щорічне оновлення даних; широка вибірка країн (179 у 2024 р.)	Визначення недієздатності, що застосовується в індексі, є надто широким, занадто багато факторів ураховують під час рейтингування країн
6.	Global Corruption Index (GCI)	UN, OECD, World Bank, FATF, Transparency International, The Global Initiative, The World Justice Project Organization, EIU, The Basel Institute on Governance, IPB, WEF	Інтерактивна карта GCI дозволяє проводити глобальне порівняння між країнами за їхніми індивідуальними балами та рейтингами; щорічне оновлення даних; широка вибірка країн (196 у 2023 р.)	До індексу включено багато даних, наприклад, рівень демократії та верховенство права тощо, які не обов'язково мають відношення до вимірювання корупції; платний доступ до звітів

(продовження на наступній сторінці)

Таблиця 1. Продовження.

№	Назва індексу	Джерела даних	Сильні сторони	Слабкі сторони
7.	Global Organized Crime Index (GOCI)	Literature review, data collection on criminality and resilience, two rounds of scoring, a regional expert group verification and an internal calibration	Індекс є першою методологією для вимірювання організованої злочинності та стійкості її проявів у глобальному масштабі; містить науково обґрунтовані дослідження та аналіз; широка вибірка країн (193 у 2023 р.)	Корупція не включена в індекс як окремий елемент, а лише виступає чинником, що сприяє поширенню організованої злочинності; використання експертних оцінок, що не вимірюють емпіричних даних; нерегулярне оновлення даних
8.	Global State of Democracy Indices (GSoD Indices)	Varieties of Democracy (V-Dem) Database, Media Freedom House's indicators, UNESCO statistics, World Economic Forum, FAO	Індекси демонструють довгострокові тенденції розвитку демократії в світі; індекси вказують на потенційні ризики ерозії демократії; широка вибірка країн (174 у 2023 р.)	Індекси є надто абстрактними для оцінки впливу окремих політик; дані покладаються переважно на оцінку V-Dem
9.	Ibrahim Index of African Governance (IIAG)	African National Statistical Offices (NSOs), PARIS21, Open Data Inventory (ODIN)	Індекс охоплює більшість країн африканського континенту; IIAG дає уявлення про ситуацію з публічним управлінням у країнах Африки; IIAG корисний для оцінки якості забезпечення суспільними благами в країнах Африки	У деяких вибірках за певні періоди відсутні дані; індекс поширюється лише на африканські країни
10.	Index of Public Integrity (IPI)	UN E-Government Development Index, Open Budget Survey, Global Competitiveness Dataset, International Telecommunication Union's ICT Dataset, Internet World Stats, Press Freedom Report, World Economic Forum	IPI є концептуально надійним індикатором оцінки корупції; зорієнтований на політику; IPI корелює з більшістю відомих вимірників корупції (в т.ч. CPI, World Bank's Control of Corruption Index); широка вибірка країн (119 у 2023 р.)	IPI базується на даних, зібраних іншими організаціями; нерегулярне оновлення даних
11.	OECD Public Integrity Indicators	Primary data sources, OECD website (OECD data explorer)	Кожна країна має інформаційну панель індикаторів, виражених у числових значеннях, що дозволяє візуально порівнювати кожну країну із середнім значенням	Методологія розробки деяких показників іще не завершена й не оприлюднюється; нерегулярне оновлення даних; невелика вибірка країн
12.	Rule of Law Index (RLI)	World Justice Project data sources	Перший індекс, що кількісно систематично оцінює верховенство права в усьому світі; щорічне оновлення даних; широка вибірка країн (142 у 2023 р.)	RLI варто застосовувати в комбінації з іншими аналітичними інструментами
13.	EIU Democracy Index	World Values Survey, Eurobarometer surveys, Gallup surveys, Asian Barometer, Latin American Barometer, Afrobarometer and national surveys	Індекс дозволяє робити міжкраїнні зіставлення, починаючи з 2006 р.; надає регіональний огляд із виявленням невдач і прогресу демократії; охоплює широке розуміння демократії; широка вибірка країн (165 у 2023 р.)	У методології не зрозуміло чітко, які джерела даних використовуються для кожної складової індексу
14.	TRACE Bribery Risk Matrix (TRACE BRM)	V-Dem, E-Government Development Index, Enterprise Surveys, Rule of Law Index	Матриця корупційних ризиків ураховує проблеми компаній, що ведуть міжнародний бізнес, оцінюючи те, наскільки ймовірними є випадки вимагання хабарів від державних службовців; вебсайт TRACE BRM візуалізує тенденції ризиків хабарництва за період; широка вибірка країн (194 у 2023 р.)	Методологія TRACE BRM указує, що втрата певних джерел даних впливає на побудову матриці результатів; річні порівняння є неефективними
15.	Varieties of Democracy (V-Dem)	VDem Institute, Varieties of Parties (V-Party), Episodes of Regime Transformation (ERT), Digital Society Project (DSP), Varieties of Indoctrination (V-Indoc)	Досліджуються різні аспекти демократії та причинно-наслідкові механізми, які пов'язують їх між собою; хороша візуалізація даних на вебсайті; постійне коригування методики з оновленням усіх удосконалень; широка вибірка країн (202 у 2023 р.)	Дані публікуються щороку, однак можуть уточнюватися згодом і змінюватися заднім числом
16.	Worldwide Governance Indicators (WGI)	Data from survey institutes, think-tanks, NGOs, international organizations, private sector firms	WGI надає всебічну оцінку з різних джерел даних, включаючи опитування компаній та домогосподарств; містить інформацію за всіма складовими; широка вибірка країн (понад 200 у 2023 р.)	Сумнівна корисність WGI для аналізу антикорупційних реформ на місцевому рівні; періодичне оновлення даних
17.	Bribe Payers Index (BPI)	Gallup International	Індекс оцінює міжнародну сторону хабарництва, яка пов'язана з імовірністю того, що іноземні фірми змушені брати участь у хабарницьких схемах, коли ведуть бізнес в інших державах	Презентує дані щодо невеликої кількості країн (28 економік); дані оновлюються дуже рідко (раз на 5-10 років)

Експертні оцінки виступають і кількісними, і якісними результатами оцінювання явищ, процесів, індикаторів, зроблених експертами на основі власних міркувань (виражаються в балах, порядкових номерах, рейтингах тощо). Основні види експертних оцінок корупції з виокремленням їхніх сильних і слабких сторін наведені в Табл. 2. Як і у випадку з агрегованими індексами, не за всіма ними можна проаналізувати прогрес / регрес конкретної країни в корупційних рейтингах, багато з них є суб'єктивними, оскільки оцінюються обмеженою групою експертів (15-20).

Таблиця 2. Експертні оцінки корупційних ризиків. (Джерело: складено на основі [28] та офіційних сайтів відповідних індикаторів)

№	Назва індикатора	Джерела даних	Сильні сторони	Слабкі сторони
1.	Africa Integrity Indicators (AII)	Evidence-based investigation methodology from reviews, interviews and media stories	Методологія базується на документуванні та аналізі різноманітних джерел інформації для обґрунтування оцінки; оцінки дозволяють проводити міжкраїнні зіставлення, а коментарі надають можливість вивчити практики регулювання та правозастосування в кожній із країн	Не є комплексною й універсальною оцінкою, оскільки був розроблений для використання в Ibrahim Index of African Governance (IIAG)
2.	CIVICUS Monitor	Freedom in the World Index, V-Dem, World Press Freedom Index, Asia Democracy Network, European Civic Forum, Arab NGO Network for Development, West Africa Civil Society Institute	Дані CIVICUS Monitor є актуальними, а їхня карта світу надає доступ до поточних оновлень; інформація відображає середовище, в якому живуть і працюють громадяни тої чи іншої країни	Контекст кожної країни є унікальним, і хоча досить корисно мати шкалу для порівняння країн, важливо також звертати увагу на їхні специфічні контексти
3.	Country Policy and Institutional Assessment (CPIA)	World Bank Surveys	CPIA надає поглиблений звіт про те, наскільки бюджети пов'язані з політикою, а також загальний огляд інституційної структури країни	Конфіденційний характер даних не дозволяє надати детальні пояснення процесу рейтингування; оцінки важко порівнювати в часі; кількість країн і регіонів обмежена
4.	European Public Accountability Mechanisms (EuroPAM)	Primary source documents	Щорічний розподіл оцінок дозволяє надавати кількісний та описовий аналіз даних для кожної країни	EuroPAM значною мірою спирається на експертні оцінки, які є суб'єктивними; база даних аналізує законодавство, а не ступінь його виконання
5.	Exporting Corruption, TI	Data from anti-corruption agency staff or lawyers	В оцінку включене широке коло справ про підкуп іноземних громадян	Методологія припускає, що підкуп іноземних держав пропорційний експортній діяльності, однак інші фактори (іноземні інвестиції, культура ділової етики) також можуть впливати на можливість підкупу, однак вони наразі не включені в показник; нечасте оновлення даних; обмежена вибірка країн для порівняння
6.	FATF Mutual Evaluations	FATF Recommendations	Процес оцінки FATF включає звітування країн про прогрес у досягненні цілей, пізніше проводиться подальша оцінка реформ, які країна запровадила для підвищення ефективності AML framework	MER FATF містить небагато якісних даних або серйозного аналізу кількісних / якісних даних; обмежена вибірка країн для порівняння
7.	Freedom of the World	Freedom House	Оцінка Freedom in the World містить 25 різних показників політичних прав і громадянських свобод, що є корисним для розуміння рушійних сил і обмежень корупції	Вимірювання демократії Freedom House базується переважно на оцінці політичних прав і громадянських свобод
8.	Global Right to Information Rating (GRTI)	Centre for Law and Democracy, Access Info	Рейтинг GRTI пропонує комплексну оцінку законодавства кожної країни щодо права на інформацію; рейтинг постійно оновлюється, зміни відображаються в реальному часі	Рейтинг GRTI аналізує лише правову базу, а не якість її впровадження
9.	Open Budget Index (OBI)	IMF, World Bank, OECD	OBI є чи не єдиним у світі порівняльним показником прозорості бюджету центрального уряду, що дозволяє оцінити широкий спектр показників глибини та якості бюджетного процесу	OBI оцінює лише стан прозорості національного бюджету, а не місцевих бюджетів; увага приділяється лише прозорості бюджету, тоді як інші чинники (наприклад, участь громадськості чи контроль) є лише другорядними
10.	Open Data Inventory (ODI)	NSO website	Набір даних можна використовувати для просування політики відкритих даних; звіти по країнах надаються з дезагрегованими балами для кожного показника	Національні законодавчі рамки для кожної країни надані в звітах у розрізі країн, однак немає жодного аналізу результату виконання законодавства
11.	World Press Freedom Index (WPFI)	Quantitative and qualitative analysis	Дані регулярно оновлюються, що гарантує актуальність індексу; широка вибірка країн (180 у 2023 р.)	WPFI вимірює рівень контролю над медіа, проте не аналізує обмеження свободи інформації, накладені вільним ринком
12.	Sustainable Governance Indicators (SGI)	Qualitative assessments by country experts and quantitative data drawn from official sources	Оцінки експертної мережі SGI проходять шестиступеневу перевірку для переконання в достовірності та надійності експертних оцінок	Нерегулярне оновлення даних; непросте порівнюваність у часі
13.	Bertelsmann Transformation Index (BTI)	Bertelsmann Foundation	BTI надає докладні звіти по країнах із поєднанням кількісних і якісних даних; широка вибірка країн для порівняння	Нерегулярне оновлення даних; обмежений розгляд транснаціональних змін і розбіжностей на субнаціональному рівні
14.	Transparency Index	UNCAC, Open Government Partnership	Індекс є комплексним вимірником транспарентності, що встановлює критерії прозорості та базується на емпіричних даних; індекс пропонує конкретні політичні цілі; широка вибірка країн (143 у 2023 р.)	Індекс вимірює лише інтернет-прозорість, однак не оцінює якості наданої інформації

Огляди думки громадськості та представників бізнесу щодо корупції дозволяють оцінити корупційний досвід і громадян тієї чи іншої країни, і представників бізнес-середовища, які стикаються або не стикаються з вимогами хабарів при реєстрації, закритті чи продовженні бізнесу, сплаті податків і штрафів тощо. У Табл. 3 наведені результати аналізу методів оцінки корупції через опитування з виокремленням їхніх сильних і слабких сторін, які також не є досконалими з точки зору методології окремих із них.

Таблиця 3. Огляди думки громадськості та представників бізнесу щодо корупції. (Джерело: складено на основі [28] та офіційних сайтів відповідних індикаторів)

№	Назва індикатора	Джерела даних	Сильні сторони	Слабкі сторони
1.	European Quality of Government Index (EQGI)	Telephone interviews, computer-assisted telephone interviews, and online	Опитування має на меті забезпечити детальний звіт і є першим, що надає співставні дані про управління, які можна використовувати для міжрегіонального порівняння	Оскільки питання EQGI обмежені тими сферами політики, якими опікуються субнаціональні органи, діапазон оцінюваних сфер є вузьким (наприклад, охорона здоров'я, освіта, органи правопорядку)
2.	Global Corruption Barometer (GCB)	Regional surveys	Найбільше міжнародне опитування щодо поглядів громадськості та досвіду корупції; опитування проводиться на регіональному рівні, що дозволяє включити більше контекстних питань; GCB застосовується для оцінки впливу антикорупційної реформи	GCB фокусується на корупційному досвіді в різних установах, однак не оцінює інституційних рамок корупції
3.	World Values Survey (WVS)	Nationally representative surveys	Опитування WVS охоплює широкий спектр даних, включаючи навколишнє середовище, роботу, сім'ю, політику, суспільство, релігію тощо; довгий часовий ряд дозволяє проводити серйозні міжчасові порівняння	Велика кількість даних ускладнює навігацію базою; опитування WVS надмірно спрощує складні соціальні та політичні реалії; при вимірюванні корупції WVS зосереджується на хабарництві та дрібній корупції, а не на корупції топ-посадовців
4.	World Bank Enterprise Surveys (WBES)	World Bank	Дослідження бізнесу розглядають корупцію в широкому контексті; дані охоплюють велику кількість країн (154 у 2022 р.) і є вичерпними, оскільки базуються на великій вибірці респондентів і охоплюють і сприйняття корупції, і корупційний досвід	Інструмент, що використовується для збирання даних, зазнає змін; нерегулярне оновлення даних
5.	Global Competitiveness Report	Executive Opinion Survey	Рекомендації щодо формування вибірки для опитування відображають у складі компаній-респондентів економічну структуру країни; опитування охоплює різноманітність компаній із погляду форм власності та галузі економіки	Розмір вибірки відносно невеликий; достовірність даних можна ставити під сумнів

ДИСКУСІЯ

Загалом, слід зазначити, що в Україні періодично й затверджуються, і скасовуються різноманітні методики оцінки корупційних ризиків [29; 30; 31]. На вимогу антикорупційного законодавства України роботу в цьому напрямі проводять постійно із залученням міжнародної спільноти та за підтримки численних організацій громадянського суспільства. Проте більшість існуючих методик [32; 33; 34; 35] фокусується на окремих секторах національної економіки, пропонувані індикатори досить конкретні й мало придатні для застосування в оцінці корупційних ризиків для більш широкого кола сфер економічної активності або в міжнародному масштабі.

Результати проведеного дослідження демонструють, що єдиних підходів до оцінки корупційних ризиків немає. Розрізнені методики пропонують варіацію індикаторів, які часто характеризують досить обмежені прояви корупції, узагальнюють досвід невеликої групи експертів чи країн, фіксують прямі та опосередковані фактори впливу на корупційну поведінку, однак не виступають загальноприйнятим мірилом. Усе це дає сьгоднішнім дослідникам можливість для комбінування вже розроблених індикаторів, їх поглиблення та поширення на більшу вибірку країн, а також пропонування своїх власних індексів і методів оцінки корупційних ризиків у глобальному масштабі.

ВИСНОВКИ

Резюмуючи, зазначимо, що існуючі підходи до оцінки корупційних ризиків у світовому масштабі можна поділити на кілька груп: 1) агреговані індекси; 2) експертні оцінки; 3) огляди думки громадськості та представників бізнес-середовища. Кожна з груп включає численні індикатори, які мають свої переваги й недоліки застосування, а також базуються на різних джерелах даних, що й визначає різницю в існуючих підходах.

Ураховуючи велику кількість методик оцінки рівня корумпованості економічної системи на різних рівнях і в різних площинах, головною проблемою в аналізі корупції бачимо відсутність порівняльних досліджень на основі єдиного загальноновизнаного індикатора. Незважаючи на те, що за існуючих методик і можливостей підбору індикаторів залежно від цілей дослідження, об'єктивну картину поширення корупції побудувати досить важко, систематизована палітра рейтингів (17 агрегованих індексів, 14 індикаторів експертних оцінок, 5 індикаторів оглядів думки громадськості та представників бізнесу) дозволяє на перспективу сподіватися на розробку універсального індикатора корупції для рейтингування широкої вибірки країн.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ФІНАНСУВАННЯ

Автор не отримував фінансування для цього рукопису.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

REFERENCES / ЛІТЕРАТУРА

- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation. <https://www.jstor.org/stable/10.7758/9781610447713>
- Brinkerhoff, D.W. (2005). Rebuilding governance in failed states and post-conflict societies: core concepts and cross-cutting themes. *Public Administration and Development*, 25(1), 3-14. <https://doi.org/10.1002/pad.352>
- Breen, M., & Gillanders, R. (2012). Corruption, institutions, and regulation. *Economics of Governance*, 13(3), 263-285. <https://doi.org/10.1007/s10101-012-0112-2>
- Gillanders, R. (2023). Development and corruption. *The Encyclopedia of Corruption*. Edward Elgar Publishing. <https://ssrn.com/abstract=4669129>
- Gillanders, R. (2016). Corruption and anxiety in Sub-Saharan Africa. *Economics of Governance*, 17, 47-69. <https://doi.org/10.1007/s10101-015-0177-6>
- Gillanders, R., Ouedraogo, I., Maiga, W.H., & Aja-Eke, D. (2023). Police corruption and crime: evidence from Africa. *Governance*, 37, 1015-1034. <https://doi.org/10.1111/gove.12822>
- Charron, N. (2016). Do corruption measures have a perception problem? Assessing the relationship between experiences and perceptions of corruption among citizens and experts. *European Political Science Review*, 8(1), 147-171. <https://doi.org/10.1017/S1755773914000447>
- Charron, N., & Lapuente, V. (2010). Does democracy produce quality of government? *European Journal of Political Research*, 49(4), 443-470. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2010.01932.x>
- Bauhr, M., Charron, N., & Wängnerud, L. (2018). Close the political gender gap to reduce corruption: how women's political agenda and risk aversion restricts corrupt behavior. *U4 Brief*, 3. <https://www.u4.no/publications/close-the-political-gender-gap-to-reduce-corruption.pdf>
- Goel, R.K., & Nelson, M.A. (1998). Corruption and government size: a disaggregated analysis. *Public Choice*, 97(1-2), 107-120. <https://doi.org/10.1023/A:1004900603583>
- Goel, R.K., & Nelson, M.A. (2010). Causes of corruption: History, geography, and government. *Journal of Policy Modeling*, 32(4), 433-447. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2010.05.004>
- Goel, R.K., & Nelson, M.A. (2021). Direct and indirect influences of political regimes on corruption. *Social Science Quarterly*, 102(4), 1569-1589. <https://doi.org/10.1111/ssqu.13006>
- Agwu, P., Orjiakor, C.T., Odii, A., & Onwujekwe, O. (2023). Effects of corruption and unaccountability on responses of frontline health workers to COVID-19 in Nigeria: lessons and considerations for the social work profession. *International Social Work*, 66(1), 206-218. <https://doi.org/10.1177/002087282111073391>
- Angell, B., Onwujekwe, O., Roy, P., Nwokolo, C., McKee, M., Mandeville, K., Obodoechi, D., Agwu, P., Odii, A., Orjiakor, C., Hutchinson, E., & Balabanova, D. (2023). Designing feasible anti-corruption strategies in the Nigerian health system: a latent class analysis of a discrete choice

- experiment. *World Development*, 166, 106208. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2023.106208>
15. Onwujekwe, O., Orjiakor, C.T., Hutchinson, E., McKee, M., Agwu, P., Mbachu, C., Ogbozor, P., Obi, U., Odii, A., Ichoku, H., & Balabanova, D. (2020). Where do we start? Building consensus on drivers of health sector corruption in Nigeria and ways to address it. *International Journal of Health Policy and Management*, 9(7), 286-296. <https://doi.org/10.15171/ijhpm.2019.128>
 16. Onwujekwe, O., Agwu, P., Odii, A., Orjiakor, C., Obodoechi, D., Nwokolo, C.C., Roy, P., Hutchinson, E., McKee, M., & Balabanova, D. (2020). Corruption in the procurement of pharmaceuticals in Anglophone sub-Saharan Africa: a scoping literature review. *Working Paper*, 28. https://researchonline.lshrm.ac.uk/id/eprint/4659907/1/WP_28-ACE-PharmaceuticalCorruption-201014.pdf
 17. Hutchinson, E., Balabanova, D., & McKee, M. (2019). We Need to Talk About Corruption in Health Systems. *International Journal of Health Policy and Management*, 8(4), 191-194. <https://doi.org/10.15171/ijhpm.2018.123>
 18. Audretsch, D.B., Belitski, M., Chowdhury, F., & Desai, S. (2022). Necessity or opportunity? Government size, tax policy, corruption, and implications for entrepreneurship. *Small Business Economics*, 58, 2025-2042. <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00497-2>
 19. Kalyuzhnova, Y., & Belitski, M. (2019). The impact of corruption and local content policy on firm performance: Evidence from Kazakhstan. *Resources Policy*, 61, 67-76. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2019.01.016>
 20. Chowdhury, F., Audretsch, D.B., & Belitski, M. (2015). Does corruption matter for international entrepreneurship? *International Entrepreneurship and Management Journal*, 11(4), 959-980. <https://doi.org/10.1007/s11365-014-0312-6>
 21. Dluhopolskyi, O. (2020). Corruption and rule of law: problem of interconnection. *Political and Economic Self-construction: Media, Political Culture and Democracy*. Proceedings of the VIII International Scientific and Practical Seminar (December 7, 2020). Belgrade, Serbia, 39-42. http://iriss.idn.org.rs/699/1/PESC_2020_Media_Political_Culture_and_Democracy.pdf
 22. Dluhopolskyi, O., Farion-Melnyk, A., Bilous, I., Moskaliuk, N., & Banakh, S. (2021). Strategic directions to overcoming corruption: financial and legal perspectives. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 1(36), 481-495. <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v1i36.228096>
 23. Golovkin, B.M. et al. (2020). *Prevention of corruption in the private sector*: monograph. Kharkiv: Law. 286 p. <https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2021/09>
 24. Wilkins, K. (2023). *Reconstructing Ukraine: context-tailored approaches to corruption*. <https://reliefweb.int/report/ukraine>
 25. Jenkins, M. (2023). Mitigating corruption in the post-war reconstruction of Ukraine. *U4 Anti-Corruption Helpdesk*. <https://www.u4.no/publications/mitigating-corruption-in-the-post-war-reconstruction-of-ukraine>
 26. Walt, V. (2022, December 7). A trillion-dollar opportunity? Rebuilding Ukraine will mean giant investments and potential big payoffs, say economists adding up the costs. *Fortune*. <https://fortune.com/europe/2022/12/07/rebuilding-ukraine-trillion-dollar-investment-opportunity/>
 27. Bray, J. (2009). The role of private sector actors in post-conflict recovery: analysis. *Conflict, Security & Development*, 9(1), 1-26. <https://doi.org/10.1080/14678800802704895>
 28. Maslen, C. (2023, February 06). How-to guide for corruption assessment tools. *U4 Helpdesk Answer*. <https://www.u4.no/publications/how-to-guide-for-corruption-assessment-tools-3rd-edition>
 29. Winbourne, S., Sysoev, V., & Tkachenko, V. (2015). *Guide to assessing corruption risks and developing anti-corruption plans*. USAID/FINREP-II. Kyiv. https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/posibn_USAID.pdf
 30. *On the approval of the Methodology for assessing corruption risks in the activities of government bodies*: Decision of the National Agency for the Prevention of Corruption, December 2, 2016 №126. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16#Text>
 31. *On improving the corruption risk management process*: Order of the National Agency for the Prevention of Corruption, December 28, 2021 №830/21. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text>
 32. *Methodology for assessing corruption risks in the activities of local self-government bodies*. (2024). Kyiv. 156 p. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgkq326/files/2024-05/undp-ua_metodolohiya_otsinky_koruptsiynykh_ryzykiv_dlya_oms_2024.pdf
 33. *Anti-corruption program of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine for 2023-2025*. (n.d.). <https://mvs.gov.ua/uk/prevention-corruption>
 34. Tsypriashchuk, M., Datsko, K., & Lomzhets, Y. (2022). Corruption risks in higher education. *TOP 25: Strategic analysis of corruption risks*. Kyiv. 106 p. https://m.tntu.edu.ua/storage/pages/00000959/TOP_25_koruptsiy-ni_ryzyky_u_vyshhiv_osviti.pdf
 35. Marchuk, A. (2019, October 09). Functioning of corruption risk assessment and anti-corruption programs in state bodies: the current state and activities of the National Agency for the Prevention of Corruption in this area. <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-180347126/180347126>

Oleksandr Dluhopolskyi

MODERN APPROACHES TO ASSESSING CORRUPTION RISKS: ANALYSIS OF KEY INDICATORS

The work examines modern approaches to the assessment of corruption risks in three blocks: aggregated indices, expert assessments, and surveys of the opinion of the public and business representatives. The conducted analysis of each indicator in the context of its advantages and disadvantages and sources of collected information are displayed and systematized in tabular form. It is noted that it is not possible to make cross-country comparisons for all indicators due to the small sample of some of them, the indirect relationship of certain indicators to corruption risks, the subjectivity of surveys or the imperfect methodology of their construction, which is only gradually improving. The work uses methods of comparative analysis and visualization using VOSviewer, which made it possible to cluster the topic of corruption, to demonstrate in a visual form the key researchers of this phenomenon by surnames and countries of origin. Reasonable advantages of the flexibility that today's wide palette of existing indicators provides to scientists to deepen and combine them in the direction of a specific study, as well as to develop their own indices and methods for assessing corruption risks on a global scale. The development of a universal indicator for the assessment of corruption risks is predicted for the future.

Keywords: corruption, corruption risk, anti-corruption policy, bribery, analysis, evaluation, indicator

JEL Classification: B4, H00, H7